

Citation:

A.W. Byvanck, Levensbericht A. Bredius, in:
Jaarboek, 1947-1948, Amsterdam, pp. 193-198

HERDENKING

VAN

A. BREDIUS

(18 April 1855—13 Maart 1946)

Een levensbericht van *Bredius* zou eigenlijk den vorm moeten hebben van een romantisch verhaal. Het zou ook niet veel moeite kosten er een psychologischen, een spannenden, ja zelfs een gewaagden roman van te maken. De persoonlijkheid van *Bredius* verschaft daarvoor gemakkelijk het materiaal. Zenuwachtig, opvliegend, humeurig en ongestadig van aard, was hij geen gemakkelijk mens om mede om te gaan, maar hij kon ook uiterst beminnelijk, belangstellend, hulpvaardig, mededeelzaam, goedhartig en royaal wezen. Hij was iemand met een veelzijdige artistieke begaafdheid, een goed pianist en kenner van muziek, een bewonderaar van fraaie dingen, een fijnproever en genietter van alles wat het leven bieden kan.

Bovendien was *Bredius* evenwel een hard werker, een volhardend reiziger en bezoeker van musea, een onafgebroken onderzoeker in archieven naar bijzonderheden over het leven van de oude Nederlandse kunstenaars, een handige, soms een wat al te handige koopman, een uitzonderlijk kenner van schilderijen die prachtige ontdekkingen en helaas nog geruchtmakender vergissingen op zijn naam heeft staan, een kunstcriticus die het aanzien van Nederland in het buitenland hoog hield door zijn grote kennis en zijn onbepaald gezag. Het doctoraat van Amsterdam, Gießen en Krakau, een vermogend man die zijn rijkdommen besteedde om zijn woonhuis in Den Haag tot een waar museum te maken en het Mauritshuis te verrijken met een gehele zaal schilderijen van meesters onzer 17de eeuw. Zijn levenswerk was de geschiedschrijving van de oudheden en legenden van *Bredius* verhoorden. Berichten waren zijn twisten met het ministerie, belang bij rijk-

A. Bredius
(18 April 1855—13 Maart 1946)

ambtenaar was, en met de administratie van de belastingen, zolang hij in Nederland woonde. Zijn opvolger aan het Mauritshuis heeft hij af en toe het leven heel lastig gemaakt, als hij zich gepasseerd achtte in zijn hoedanigheid van adviseur voor dit museum. Veel wordt verhaald van zijn jaloersheid, maar ook van zijn grootmoedigheid. Hij was een aangenaam causeur, die graag vertelde van wat hij zo pas had gezien of had ontdekt, iemand die uiterst innemend kon zijn, omdat het hem een behoefte was te behagen. Sommigen haatten en minachtten hem, maar er waren ook anderen, die hem waarlijk vereerden. — Intussen, wij dienen hier zakelijk te blijven.

Abraham Bredius is geboren op 18 April 1855. Zijn goede smaak en zijn gevoel voor de betekenis van kunst heeft hij geërfd van zijn grootvader, eveneens Abraham Bredius geheten, — hij leefde van 1782 tot 1863 —, die gedurende zijn leven op het landgoed van de familie, Oud-Bussem bij Naarden, een verzameling schilderijen van oude Nederlandse meesters had bijeengebracht, de grondslag van de collectie in het tegenwoordige Museum-Bredius in Den Haag. Het was een zeer verzorgde omgeving, waarin de jonge *Bredius* opgroeide, met het karakter en den levensstijl van de 18de eeuw. Van huis uit had hij gevoel voor mooie dingen, voor goede meubels, porselein en zilverwerk, ook voor juwelen, waarvoor hij later nog steeds belangstelling toonde.

Voor het werk aan de fabriek, waaraan de familie haar fortuin dankte, voelde hij niets. Oorspronkelijk wilde hij pianist worden en de liefde voor de muziek is hem steeds bijgebleven. Dit denkbeeld heeft hij echter opgegeven tijdens een reis naar Italië. Daar werd hij geboeid door de schilderkunst en hij dacht er aan zijn leven te wijden aan de studie van de oude Italiaanse meesters. Het is *Bode* geweest, die hem van dit plan heeft afgebracht. Deze bijzondere man heeft begrepen, wat er in *Bredius* stak aan waarnemingsvermogen, aan werklust en werkkraft. Niet de Italiaanse schilderkunst, waarvoor al zoveel was verricht, maar de oude Nederlandse, die toen nog op geheel onvoldoende wijze was bestudeerd, werd hem geraten zich als arbeidsgebied te kiezen.

Bredius heeft den raad van *Bode* opgevolgd en daarmee bepaalde hij zijn levenstaak. Aan den enen kant moest hij door reizen, door het bezoeken van musea, particuliere collecties en kunsthandelaars, door het aanleggen van een eigen verzameling, zich een uitgebreide en intieme kennis van Nederlandse schilderijen verwerven; aan den anderen kant wenste hij, door onderzoekingen in archieven, meer bijzonderheden te weten te komen over de mannen, die zich in de 17de eeuw aan de schilderkunst hadden gewijd. Niet alleen de grote meesters moesten zijn aandacht hebben; zij konden immers slechts op de juiste wijze uitkomen met het gehele kunstleven van hun tijd als achtergrond.

In een verbluffend korten tijd heeft *Bredius* zich de vereiste kennis van de oude Nederlandse schilderkunst eigen gemaakt. Het geluk diende hem daarbij; want hij werd door *De Stuers* aange-
wezen om mede te helpen bij de inrichting van het Rijksmuseum en hij kreeg de opdracht een catalogus te maken van de verzameling schilderijen van die instelling. Bij de opening, in 1885, kon dit werk het licht zien. Het was voor zijn tijd een uitnemende prestatie; tot 1902 heeft deze catalogus dienst gedaan.

Intussen is *Bredius* niet lang aan het Rijksmuseum gebleven. In 1889 werd hij aangesteld als directeur van het Mauritshuis. Louter plezier heeft hij aan die betrekking niet beleefd. Zelfs heeft hij in 1899 zijn ontslag gevraagd; — er bestaat een brochure, waarin hij de bij die gelegenheid gewisselde brieven aan zijn kennissen mededeelde. Het is echter hier niet de plaats uit te weiden over de moeilijkheden, die hij toen heeft ervaren. Liever willen wij in herinnering brengen, wat het Mauritshuis aan *Bredius* dankt¹⁾. Daar is in de eerste plaats de voortreffelijke Catalogue raisonné, uitgegeven in 1895 en bewerkt door den toenmaligen onder-directeur *Cornelis Hofstede de Groot*, die later een der doodsvijanden

---

¹⁾ Aan de werkzaamheid van *Bredius* aan het Mauritshuis is, bij gelegenheid van zijn aftreden op 1 Juli 1909, een artikel gewijd door zijn opvolger, W. Martin, *Bulletin van den Ned. Oudheidkundigen Bond*, 2de S. II (1909), blz. 109—116.

van *Bredius* zou worden. Wat de aankopen betreft, heeft *Bredius* wonderen verricht met de uiterst beperkte middelen, waarover hij kon beschikken. Ik noem slechts den Memlinck, dien hij heeft ontdekt en weten te verwerven. Bovendien vallen in die jaren de voornaamste aankopen voor zijn eigen collectie, die veelal aan het Mauritshuis ten goede kwamen, omdat *Bredius* daar een plaats gaf aan de schilderijen als bruikleen. Meer en meer verwierf hij zich een groten naam als kunstkenner. Door zijn benoeming tot lid dezer Akademie in 1904 werden zijn verdiensten ook officieel erkend.

In 1909 nam *Bredius*, na een vruchtbare werkzaamheid van 20 jaren, ontslag als directeur van het Mauritshuis om zich geheel aan zijn studiën en onderzoekingen in 'de archieven te wijden. Hij heeft dit werk ook voortgezet, nadat hij zich in 1922 te Monte Carlo had gevestigd ten einde te ontkomen aan de naar zijn mening ongeoorloofde aanslagen van den fiscus op zijn fortuin. Door zijn vermogen was het hem mogelijk geweest zich te ontwikkelen als geleerde en collectionneur. Dit vermogen was echter door zijn kostbare aankopen geslonken en hij kon zich niet veroorloven te blijven leven, zoals hij het gewend was, wanneer een groot deel van zijn inkomen door belastingen werd opgeslokt. Liever dan zijn schilderijen te verkopen nam hij de wijk naar het buitenland.

Niet alleen zijn studieën zette hij voort, maar ook de reeks van zijn publicaties, die sedert 1879 regelmatig verschenen, eerst meestal in den Nederlandschen Spectator, later vooral in Oud-Holland, het tijdschrift dat hij zelf voor een groot deel bekostigde. Een lijst van zijn geschriften tot het jaar 1915 is opgenomen in den feestbundel, die in dat jaar verscheen bij gelegenheid van zijn 60sten verjaardag; een vervolg vindt men in een tweeden feestbundel, die tien jaar later is uitgekomen.

Veel valt er over die geschriften niet te zeggen. Zij bevatten vooral de vondsten, die *Bredius* deed bij zijn onderzoekingen in archieven. Het belangrijkste zijn de inventarissen, die hij uitgaf, van de inboedels van kunstenaars, in een reeks van delen verschenen sedert 1915 na archiefstudies van meer dan 35 jaren. Een

plaatwerk werd in 1925 gewijd aan *Jan Steen*, den meester die *Bredius* wellicht het meest heeft geboeid na *Rembrandt*. De schilderijen van den laatst genoemden heeft hij op tachtigjarigen leeftijd verzameld in een boek met 630 afbeeldingen. Slechts één publicatie heeft een wat uitvoeriger tekst, te weten het werk over den schilder *Johannes Torrentius*²⁾; maar ook dit bevat hoofdzakelijk archiefstukken. Over dezen schilder heeft *Bredius* in de Akademie het woord gevond in 1909. Zijn andere voordrachten, in 1913 over Dordtse schilders, in 1919 over twee onbekende schilders (*Couturier* en *Jacques de Rousseau*), betroffen eveneens vondsten in archieven. Om den stijl en de wijze van uiteenzetten trekken deze verhandelingen weinig de aandacht. *Bredius* bezat niet het vermogen zijn denkbeelden in een pakkenden vorm op schrift te stellen. Het is bekend, dat hij dit als een gemis voelde.

Een werkelijke kunsthistoricus is *Bredius* niet geweest. Zonder twijfel had hij wetenschappelijken zin; maar de historische bijzonderheden, die hij had verzameld, bleven fragmenten en bij het beoordelen van kunstwerken ging hij vooral af op zijn welhaast vrouwelijke intuïtie. Een systeem had hij daarbij niet en hij miste ook de innerlijke rust en de bezonkenheid van geest om zulk een systeem te ontwikkelen. Men vergete echter niet, dat hij te vroeg is geboren om zich het wetenschappelijke fundament eigen te maken, dat de kunstgeschiedenis eerst tegen het einde van de 19de eeuw heeft gevonden. Noch van de richting van de *Ecole des chartes*, noch van de richting, die uitging van het Oostenrijkse instituut voor historisch onderzoek, heeft hij den invloed ondergaan.

Maakt men evenwel de balans op van dit lange leven, — *Bredius* stierf op 13 Maart 1946, bijna 91 jaar oud —, dan blijft er toch een belangrijk saldo op zijn credit. Daar is in de eerste plaats het grote aantal gegevens, dat hij uit de archieven heeft opgediept, niet alleen over onze oude schilders, maar ook over andere kunstenaars. Behulpzaam als hij was, heeft *Bredius* steeds zijn vondsten

---

2) A. Bredius, *Johannes Torrentius, schilder: 1589—1644* (1909).

